

Sadık K. Tural, Edebiyat Bilimine Katkılar I, Ecdâd Yayınları, Ankara, 1999, ISBN: 9757683108, 248 s.

Sadık K. Tural, Edebiyat Bilimine Katkılar II, Korkut Yayınları, Ankara, 2024, ISBN: 9786256420496, 320 s.

Son iki asırdan beri Batılılaşma düşüncesi çeşitli adlar altında ve farklı boyutlarla Türk edebiyatında yer alır. “Kavramın farklı adları olarak Osmanlıcada teceddüd, temeddün daha sonra asrileşme, Avrupaî olmak, muasırlaşmak, Garplılaşmak, yakın dönemde yenileşmek, çağdaşlaşmak, modernleşmek gibi terimlerin kullanıldığı görülmektedir” (Okay 11). Tanzimat’tan günümüze kadarki dönemin “Türk Teceddüt Edebiyatı”, “Teceddüt Devri Edebiyatı”, “Batı Tesirinde Türk Edebiyatı”, “Avrupalı Edebiyat”, “Modern Türk Edebiyatı”, “Yenileşme Devri Türk Edebiyatı”, “Yeni Edebiyat”, “Arayışlar Devri Türk Edebiyatı” vb. şeklinde isimlendirilmesi bu kavramlarla ilgilidir. *Talim-i Edebiyat* ile başlayan edebiyat teorisi Servet-i Fünûn Edebiyatı Topluluğu ile gelişim gösterse de sistemli hâle gelmesi Cumhuriyet Dönemi’nde mümkün olur. Edebiyatın bilim olarak kabul edilmesi kavramlar, terimler ve yöntemlerle mümkün olacaktır. İsimlendirmeler bunun göstergesidir. Yapılan değerlendirmelerin şahsiliikten kurtulma yolu ortak kabullerdir. *Edebiyat Bilimine Katkılar I ve II* adlı eserin bu amaçla yazıldığı söylenebilir.

Edebiyat Bilimine Katkılar adlı eserin ilk cildi 1999 yılında Ecdâd Yayınevi tarafından yayımlanır. Bu cilt 2004 yılında Yeni Avrasya Yayınları tarafından ikinci kez, 2015 yılında ise genişletilmiş şekliyle Akçağ tarafından üçüncü kez yayımlanır. Eserin ikinci cildinin ilk baskısı 2023 yılında Kafajans tarafından, genişletilmiş ikinci baskısı ise Korkut Yayınları tarafından 2024 yılında yayımlanır.

Birinci cildin ilk baskısında yer alan “Tarihî Gerçeğin Edebîleşmesine Dâir Notlar”, “Nesillerin Çıkmazı veya Dinlenilmeye Layık Sesler”, “Sanat ve Genç İnsan İlişkileri Üzerine Sohbet”, “Nekre

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI
JOURNAL OF TURKOLOGY RESEARCH
56. SAYI / VOLUME
2024-GÜZ / AUTUMN

Sorumlu Yazar
Corresponding Author

Hanife ŞAHİN

Niğde Ömer Halisdemir Üni.
Sosyal Bilimler Enst.
Türk Dili ve Edebiyatı ABD.
Doktora Öğrencisi

s_hanife@outlook.com.tr

ORCID: 0000-0002-2624-2310

Atf

Citation

Şahin, Hanife. “Yayın Tanıtımı: Sadık K. Tural, Edebiyat Bilimine Katkılar I-II.” *Türklük Bilimi Araştırmaları*, no. 56, 2024, ss. 213-217.

YAYIN TANITIMI
BOOK REVIEW

ve Nükte Kavramlarının Kültür İçindeki Yeri ve Fonksiyonları”, “Benlik Kavramı ve Yunus Emre’nin Şiirinde Benlik”, “Türkiye’de Şehirleşmenin Doğurduğu Meseleler”, “Okuyucu Zümreleri Açısından Safahat’ın Gördüğü İlgî”, “Edebiyat Biliminin Bir Dalı: Edebiyat Sosyolojisi”, “Millî Destanlarımız Üzerine”, “Bir Yabancı Adlı Oyunun Düşündürdükleri” ve “Televizyonda Tiyatro: Bir Yürek Satıldı” adlı yazıların ikinci baskıda yer almadığı anlaşılmaktadır. Üçüncü baskıda bunlara ek “Yahya Kemâl’in Arayışlarının Yol Açtığı Bir Edebî Topluluk: Nâyîler” adlı yazı da yer almaz. Üçüncü baskıda çıkarılan yazıların yerine “Edebiyat Biliminin Yöntemleri veya Daha Aydınlik Bir Yol”, “Edebiyat Araştırmacılarının Meseleleri Üzerine (Söyleşi)”, “Bir Proje yahut H. Ağca Hoca’ya Teşekkür”, “Kavramlar ve Terimler Ortak Düşünüşün Anahtarlarıdır”, “Edebiyat ve Toplum İlişkisi Üzerine Düşünceler”, “Edebiyat Eseri ile Çevre Arasındaki Bağlar”, “Hikâye Kavramı ve Hikâyeciliğimiz Üzerine, Mehmet Kaplan’ın, Hikâye Tahlilleri”, “Roman Teorisi Üzerine Düşünceler”, “Edebiyat Tarihi Kavramı Etrafında, Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil”, “Şâir Şinâsî, Hâl Tercümesi Üzerine Küçük Bir Araştırma” eklenir.

Eserde edebiyatın yeni kavramlar, terimler ve yöntemler üretilerek daha sağlam bir bilim dalı hâline getirilebileceği ifade edilir. Bu bağlamda kavramlara sahip çıkılması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca incelemelerin şahsîlikten kurtulması; yeni kavramların üretilmesi ve bu kavramların genel kabul görmesiyle mümkün olacaktır görüşüne yer verilmektedir. Eserin ilk cildinde edebiyat bilimcisinin amaçları eser, sanatçı ve okur çerçevesinde on maddeyle açıklanmaktadır (14-15). Bu maddelerden yola çıkılarak nihai hedefin edebiyat tarihi yazmak olduğu vurgulanmaktadır.

Yazar, “Sözbaşı”nda edebiyat biliminin “yerli ve millî bir muhakeme ile oluşturulmuş kavram, terim ve metotlarla” (7) sağlamlaştırılabileceğini ifade etmektedir. Bunu ise tercümeden uzak durarak yeni kavram, terim ve metotlar üretme teklifinde bulunarak yapar. Bu nedenle yazıların hemen hepsinde edebiyatın din ve kültüre dayandığının altı çizilir.

Eserin ikinci cildinin 2023 baskısında yer alan yazılar: “İnsan, Dil ve Edebiyat İklimi Üzerine”, “Edebî Değer Kavramının Arka Planı Üzerine”, “Sanatçının İç Dünyası Farklıdır”, “Tahkiyeli İfadenin Adı, Tartışmalı Ögesi”, “Filozof, Şâir, Romancı Yüzyılımızın Yeni Velisi Cengiz Bey”, “Günernkan Aydoğmuş’un Başarısı”, “Çınar Ata’nın Yeni Romanı: Asla Boyun Eğme”, “Sohbetler Adlı Eserin Düşündürdükleri”, “Deneme Kavramı ve İsmet B. Binatlı’nın Kitabı Üzerine”, “Bir Proje İçin Hüseyin Ağca Hoca’ya Teşekkür”, “İki Aydının Anlamlı Çalışması: Bilmeceler”, “Kişi Adları Dizini” şeklindedir.

İkinci baskı “Edebiyat Bilimine Giriş”, “Edebiyat Eserinin Ana Ögesi: Bakış Açısı”, “Mit, Tarih, Roman ve Nurmammedoğlu’nun Eseri Üzerine”, “İmdat Avşar’ın Hikâyelerinin Düşündürdükleri I ve II”, “Yahya Kemâl’in Arayışlarının Yol Açtığı Bir Edebî Topluluk: Nâyîler”, “Şair Mehmet Akif”, “Bizim Yahya Kemalimiz”, “Hüsün ve Şiir ile ‘Genç Kalemler’ Dergisine

Dair Notlar”, “Dergiler Birer Çoban Ateşidir”, “Sadık Kemal Tural’ın Özgeçmiş” başlıklı yazılar eklenerek genişletilmiştir. “Bir Proje İçin Hüseyin Ağca Hoca’ya Teşekkür” adlı yazının ilk cildin üçüncü baskısında yer aldığı ancak ikinci cildin ikinci baskısında olmadığı görülmektedir. Ayrıca ilk ciltte yer alan “Yahya Kemâl’in Arayışlarının Yol Açtığı Bir Edebî Topluluk: Nâyîler” ile “*Hüsün ve Şiir ile Genç Kalemler Dergisine Dair Notlar*”ın hem ilk ciltte hem de ikinci cildin ikinci baskısında yer aldığı görülmektedir.

Edebiyat Bilimine Katkılar I ve II adlı eserde yer alan yazıların isimlerine bakıldığında hem teorik meseleler hem de inceleme örneklerine yer verildiği görülür. Kavramların kökenleri, diğer dillerden alınarak kullanılan hâlleri ve Türkçeleri hakkında bilgi verilir. Kavramlar verilirken en temelde bulunan alt kavramlar açıklanarak bir ağ gibi genişletilmeye ve bütün oluşturulmaya çalışılır. Bu da eserin benzer çalışmalardan farklı yönlerinden biridir. Yazarın bu tutumu yukarıda yer alan alıntıdan da anlaşılacağı gibi yerli ve millî kavramlar oluşturmayı hedeflemesiyle açıklanabilir. Ayrıca eserde Türk edebiyatının bir bütün olarak ele alınmaya çalışıldığı, neredeyse tüm türlere ait bilgilerin ve kavramların yer aldığı söylenebilir. Yani edebiyatı tek bir tür üzerinden açıklamaya çalışmak yerine türler üzerine ayrı ayrı inceleme örnekleri ortaya konulur.

Eserin ikinci cildinde edebiyat şu üç temel esasa dayandırılır:

1. Edebî eser,
2. Edebiyat bilimi,
3. Bibliyografya.

Bu da yazarın edebiyata tek yönlü değil çok yönlü bakışının bir göstergesidir. Edebiyat biliminin temelinde kavramlar, terimler ve yöntemlerin yer aldığı, edebî eserin meydana gelmesi için yazarın “Beş T” olarak ifade ettiği işlemlerden geçmesi gerektiği sıkça tekrarlanır. Bunun nedeni ise her yeni yöntemin yeni bir bakış açısını beraberinde getirmesi düşüncesidir. Yazar, genel kabullerin yaygınlaşması, öznel görüşlerden ve değerlendirmelerden uzaklaşmayı getireceği görüşündedir. Ayrıca yazar “Dile ait yansımalarından oluşan ortak mirasın toplamı olan bu hazineye ait varlıkların tespit ve değerlendirmesi, edebiyat bilimi adlı alanın sorumluluğundadır.” (8) ifadesiyle eserin ön sözünde edebiyat bilimini tanımlamaya çalışır.

Eserin ikinci cildinin ilk ana bölümü altı başlıktan oluşmaktadır. Bu kısmında kavramlar ve açıklamalara yer verilmektedir. Bu bölümde önce insanlıktan bahsedilir. İnsansı olmak ve insan olmak arasındaki farka değinilmektedir. Edebiyat, insan ürünü olduğu için temele bu kavramlar ve açıklamalar yerleştirilir. İnsan dil, zekâ, kültür vb. alanlardan değerlendirilir. Diğer bir deyişle önce insan, sonra zekâ, daha sonra dil ve dile bağlı olarak yazı hakkında bilgi verilir. İnsan olmak tekamülü de beraberinde getirir. Bu ise Rab ile iletişim olarak görülür. İnsan inancıyla insandır. Edebî metinlerin

kaynaklarından en önemlileri dini metinler olarak ifade edilir. Yani insan olmak dini metinler ve edebî metinler aracılığıyla kendini bulma olarak yorumlanır.

Eserde dilin kullanım alanları, din ve din dışı olarak belirlenir. Edebî metinlerin sıradan iletişim amacından daha özenli olduğunun altı çizilir. Böylelikle edebî eserlerin işlevi konusuna girilir. Ayrıca yaşanan dönemin şartlarının önemine yer verilir. Örneğin göçler, siyasî ve sosyal olaylar, din değişikliklerine göre dil değişiminin olduğundan bahsedilir. Bu gibi etkenlerin metinlerin dil ve üslubunu şekillendirdiği konusu üzerinde durulur.

Yazar, edebiyat sanatını ölüm gerçeği karşısındaki direniş, yok olmaya bir karşı koyuş olarak görür. Hatta bir katharsis ve “psiko-terapi” olarak ifade eder. Edebî eserin dilini, mensubu olunan kültürü, döneminin siyasî ve sosyal olaylarını bir bütün olarak ele almak gerektiğini belirtir. Ayrıca iklim kavramını yazarı besleyen önemli noktalardan biri olarak görür ve üç gruba ayırır: Sosyal, kültürel ve edebî iklim. Buna ek olarak edebiyat biliminin beş ana alandan oluştuğunu ifade eder ve bu alanları şöyle sıralar:

1. Kavram, terim, yöntem araştırmaları,
2. Metin tanıtım, tahlil ve eleştirileri,
3. Edebiyat tarihi yazma denemeleri,
4. Edebiyat sosyolojisi,
5. Edebiyat öğretimi (33).

Yazar, bu alanları teorik altyapı olarak görür ve kavram, terim ve yöntem ortaklığını teorik zemin oluşturacağı görüşüne yer verir.

Eserin diğer on dört başlıktan oluşan kısmında yedi farklı tür, sekiz edebiyatçı hakkında bilgi verilir. Ayrıca bu kısımda sadece Türkiye sahasından değil Türk dünyasından ediplere de yer verilir. Bu da Türk edebiyatının coğrafyaya bağlı kalmayıp millet düşüncesiyle ele alındığını gösterir.

Eserin “Edebiyat Bilimine Giriş” kısmında sanat nedir ve hangi ihtiyacı karşılar sorularının cevapları aranır. Mimesis doğrudan taklit olarak görülürken yaratma kavramı üzerinde durulur. Bu da yoktan var etmek ve yaratıcının tecellisi ile ürün ortaya koymak olarak açıklanır. Buradan da dini bakışın göz ardı edilmediği yorumuna ulaşılabilir. Yazara göre din edebiyatın dışında değildir. Edebiyatın tarih, felsefe, sosyoloji gibi birçok bilimin yanında dinden de beslendiği vurgulanır.

Yazar kavramları hem fizyolojik hem de psikolojik açıdan değerlendirir. Kelimenin anlamları verilirken işlevi sorgulanır. Önce zekâ, zekâdan sanata geçmesi için yaratma, malzeme, duyarlılık, deha ve zevk kavramları

açıklanır. Böylelikle daha bütüncül bir yapıya ulaşılmaya çalışılır. Yazar, temele insanı koyarak kavramları bu bağlamda sıralar ve tanımlar. Din, insan hayatının olduğu gibi edebiyatın da bir parçasıdır düşüncesini sıkça vurgular.

Eserin “Duygunun İşlevi” bölümünde söz Rab’ın sözüdür ve amaç bir nevi ona ulaşmaktır. İlham adeta metafizik âlemlerle iletişim olarak görülür. Yazar, kişisel görüşlerini belirtmekten çekinmez. Bunları genel görüş şeklinde değil şahsi fikirleri olduğunun altını çizerek verir.

Eserin üslubu sohbet havasındadır. Yazarın “Alıntılarla yazıyı uzatmak istemiyorum.” (133) gibi ifadeleri buna örnek olabilir. Önemli noktalar italik olabildiği gibi önem derecesine göre koyu puntolarla da verilir.

Yazar, okurun nelere dikkat etmesi ve hangi sorulara nasıl ve hangi bakış açısıyla yaklaşması gerektiğine yer verir. Yani dönemlere ve benimsenen bakış açılarına göre edebî eserlerin amaçlarının belirlenmesi gerektiği düşüncesine yer verilir.

Yazarın metin incelemesinde dikkat ettiği en önemli noktalardan birisi Beş T olarak ifade edilen tahassüs, tahayyül, tefekkür, tertip ve taktimdir. Ele alınan edebiyatçılar gerek eserleri gerekse kişilikleri üzerinden yüceltilir. Sadece olumlu yönlerinden bahsedilmesi eleştiri ve incelemenin doğasına uymayabilir.

Yazarın eserinde önem verdiği noktanın bütünlük fikri olduğu söylenebilir. Bu yüzden kavramların tanımları verilirken daha temelde bulunan alt kavramlar üzerinden açıklanır. Böylece bir binanın tuğlaları gibi sırayla dizilerek edebiyat bilimi inşa edilmeye çalışılır. Bir başka deyişle Türk edebiyatı bir binaya benzetilirse tanımları verilen kavramlar da bu binayı oluşturan tuğlalar olarak kabul edilebilir.

Edebiyat Bilimine Katkılar I ve II genel olarak edebî eserin biçim, içerik, dil ve üslup yönüyle incelenmesinde edebiyat biliminin ihtiyaç duyduğu kavram, terim ve yöntemlerin üretilmeye çalışılması, edebiyatın devirlere ayrılması, topluluk ve akımların adlandırılmasına yönelik araştırma çabalarının bütünü olarak ifade edilebilir. Eser, kavramların kökenleri ve başlangıç noktalarından yola çıkarak dergilere yani edebiyat mahfillerine uzanan bir yolculuğu anımsatır. Bu yönüyle bütünün parçaları şeklindedir. Bu da yazarın edebiyata bakışını yansıtır. Yani Sadık K. Tural, Türk edebiyatını bir bütün olarak ele alır ve edebiyat biliminin ihtiyaç duyduğu kavram, terim ve yöntemlerin üretilmesine yönelik tekliflerde bulunur.

KAYNAKLAR

Okay, M. Orhan. *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. Dergâh Yayınları, 2016.